

Spremljajoča fotografska razstava.
Foto: Charles-Édouard de Suremain, Liège, 9. 3. 2011

Organizatorica Elodie Razy v pogovoru z udeleženci konference.
Foto: Charles-Édouard de Suremain, Liège, 10. 3. 2011

TOWARDS AN ANTHROPOLOGY OF CHILDHOOD AND CHILDREN: ETHNOGRAPHIC FIELDWORK DIVERSITY AND CONSTRUCTION OF A FIELD

Liège, Belgija 9.–11. marec 2011

Med 9. in 11. marcem 2011 je v Liègu v Belgiji potekala mednarodna konferenca *Towards an Anthropology of Childhood and Children: Ethnographic Fieldwork Diversity and Construction of a Field*, katere najmlajši udeleženec je bil star komaj dva meseca. V želji, da bi bila konferenca dostopna čim širšemu krogu študentov, raziskovalcev in profesorjev ter da bi tako spodbudili čim boljše komunikacijo in izmenjavo idej, so se organizatorji (Institut des sciences humaines et sociales, Université de Liège) odločili, da bo udeležba na konferenci za vse brezplačna. S podobnim namenom so na koncu konference oznanili tudi ustanovitev internetne revije z brezplačnim dostopom, posvečene antropologiji otrok in otroštva.

Koordinatorji konference Charles-Édouard de Suremain, Élodie Razy in Jeanne-Véronique Pache prihajajo iz Francije, Belgije in Švice. Konferenca je bila izrazito frankofonsko obarvana – predavanja so potekala v angleškem ali francoskem jeziku. Vendar pa je tako kot konferenca *The doors of perception: Viewing anthropology through the eyes of children*, ki sem jo septembra 2011 obiskala v Amsterdamu, poskušala preseči »zahodno« (evropsko in severnoameriško) prevlado s številnimi udeleženci iz Brazilije, Argentine, Peruja, Mehike, Indije, Centralnofriške Republike, Republike Južne Afrike, Etiopije in Japonske, ki so predstavili terenske raziskave iz domačega okolja. Pri tem pa je zanimivo, da je bila med 78 predavatelji le ena Poljakinja, kar odraža stanje v Vzhodni Evropi, kamor lahko umestimo tudi Slovenijo, ki z velikim zaostankom le počasi dohiteva v zadnjem času nadvse cvetočo poddisciplino antropologije otrok in otroštva.

Če začrtam še eno vzporednico z že omenjeno konferenco v Amsterdamu, smo lahko na njej spoznali velik aplikativni potencial tovrstnih raziskav predvsem v zdravstvu. Zanimivo pa je, da je

bila konferenca v Liègu zastavljena precej drugače. Usmerjena je bila bolj v kritični pregled obstoječih antropoloških raziskav o otrocih in otroštvu, v predstavitev različnih akademskih izhodišč ter v terensko delo. Udeležence so zanimala tudi vprašanja, ki jih etnografsko terensko delo z otroki postavlja etnografski praksi v antropologiji nasploh. Najpogostejše teme predstavitev so bila etična vprašanja pri raziskavah, metodološki pristopi, refleksivnost, različne rabe, pomeni in problematiziranje zmožnosti 'aktivnega delovanja' (*agency*) ter predstavljanja glasov in perspektiv otrok. Obe konferenci sta bili izrazito interdisciplinarno obarvani ter sta združili antropologe, sociologe, raziskovalce šolanja in izobraževanja, pedagoge, pediatre, zdravstvene delavce, lingviste, psihologe, psihoanalitike, muzikologe in geografe, ter dokazali, da je interdisciplinarni dialog mogoč in nadvse ploden.

V treh dneh so se različni sklopi posvečali lokalnim konstrukcijam otrok in otroštva, »teleženju«, igračam, igram in veččinam, religiji, politiki otroštva, otrokovemu razvoju, otrokom kot aktivnim akterjem, otrokom v vmesnih prostorih in sferah, zdravstveni negi otrok, varovanju otrok, otrokom v internetnih odnosih in otrokom migrantov oz. migrantskim otrokom. Lahko smo izbirali med predavanji o nosečnosti, rojstvu, praksah dojenja, socializaciji, enkulturaciji, izobraževanju, vajištvu, prenašanju znanja v tradicionalnih družbah, konceptih odrasčanja, igri, igračah in otroškem delu ter spolni delitvi pri igri. Spet druga predavanja so obravnavala glasbeno identiteto otrok, otroke, ki na različnih koncih sveta živijo na cesti, vzgojne prakse ter prevladujoče predstave o otrocih in otroštvu v določeni družbi. Poslušali smo lahko tudi o tem, kaj pomeni biti otrok v določenem časovnem, geografskem in družbenem kontekstu, o vlogi tehnologije v vsakodnevem življenju otrok, o prehranjevalnih

* Barbara Turk Niskač, mlada raziskovalka, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 1000 Ljubljana, Zavetiška 5, E-naslov: barbara.turkniskac@ff.uni-lj.si

navadah otrok, o izkušnjah migrantskih otrok in najstnikov, o izkušnjah otrok, okuženih z virusom HIV, ter o tem, kako srednješolci svoj moralni sistem ustvarjajo s seksualnostjo. Zanimivo je bilo poslušati o vlogi risbe in vizualnih metod v raziskavah z otroki ter o izsledkih raziskav o otrocih, ki so preživeli prometne nesreče, o interakcijah med medicinskimi sestrami in novorojenčki na intenzivni negi, o posvojitvenih praksah in še bi lahko naštevala.

Prvi dan v Liègeu je bil posvečen plenarnim predavanjem Alme Gottlieb (ZDA), Davida Lancya (ZDA), Clarice Cohn (Brazilija), Andree Szulc (Argentina) in Régine Sirota (Francija). Clarice Cohn in Andrea Szulc sta predstavili raziskave južnoameriških raziskovalcev iz antropologije otrok in otroštva, ki se pogosto osredotočajo na staroselce. Pri tem sta želeli opozoriti na prepad med južnoameriški in »tujimi« raziskovalci, ki raziskujejo v Južni Ameriki, ter pozvali k analitičnemu in teoretičnemu zblizovanju ter dialogu. Régine Sirota je skozi sociološki pogled predavala o vlogi otroka v družbenih vedah. Vprašala se je, komu otrok v vrtincu političnih, izobraževalnih, znanstvenih in drugih diskurzov pravzaprav pripada? Odgovor se je glasil, da prav gotovo ne pripada nobeni disciplini. Predavanje Alme Gottlieb je bilo obarvano z izrazito osebno refleksijo njene raziskave o zgodnjem otroštvu med Bengi na Slonokoščeni obali in sočasne izkušnje materinstva. David Lancy je predstavil zgodovino porajajoče se poddiscipline in tematike, s katerima se najpogosteje ukvarja – od inkulturacije, socializacije, kognicije, odraščanja, razvoja in igre do otrokove zmožnosti aktivnega delovanja, če omenim le nekatere. Lancy je pokazal, da od začetka 20. stoletja lahko sledimo številnim raziskavam in monografijam, ki bi jih lahko uvrstili v to poddisciplino. Po mnenju mnogih antropologija še vedno marginalizira otroke in otroštvo – Alma Gottlieb se na primer v svojem članku sprašuje, kam so odšli vsi dojenčki (2000), Lawrence Hirschfeld pa, zakaj antropologi ne marajo otrok (2003). Ob že opravljenih številnih raziskavah raziskovalci pogosto ne vedo eden za drugega. Šele z oblikovanjem

nove poddiscipline je mogoče povezati že obstoječe raziskave pod novim okriljem in jih postaviti v skupen kontekst ter jim priznati legitimnost. Če so zgodnja dela poudarjala družbeno in simbolno konstrukcijo otroštva ter obredov prehoda z diskurzi odraslih o otrocih, pa se v zadnjem času uveljavlja t. i. antropologija, osredotočena na otroka, ki jo zanimajo »kulture otrok« in njihova družbena vloga ter izhaja iz otroka kot »zmožnega aktivnega delovanja«. Sodobne raziskave otroka ne obravnavajo več kot »bodočega odraslega« in pasivnega prejemnika, temveč kot aktivnega in kreativnega posameznika. Pri tem antropologija otrok in otroštva vedno znova dokazuje, da prav nič v predstavah o otrocih in otroštvu, v razvoju otroka, njegovi kogniciji, socializaciji, razvoju govora, itd., ni univerzalnega, temveč da večina »univerzalnih« predstav izhaja iz predpostavk srednjega sloja »zahodnih« družb. Prav vloga otroka kot aktivnega soustvarjalca svojega okolja in življenja pa je bila deležna največje pozornosti in tudi kritik. Koncept *agency* je namreč prav lahko le še en imperativ in norma, ki ga vsiljujemo raziskovalci s svoje pozicije srednjega razreda – je etnocentričen in hegemoničen. Problematično je predvsem, če že na začetku raziskave izhajamo iz izhodišča, da vsi otroci delujejo aktivno. Pomembno pa je, da upoštevamo glasove otrok in, če se med raziskavo tako pokaže, tudi upoštevamo in priznamo njihovo aktivno vlogo. Otroci so lahko, prav tako kot odrasli, hkrati odvisni od strukture ter zmožni aktivnega delovanja. V nekaterih družbah in okoliščinah imajo otroci izredno majhno zmožnost aktivnega delovanja – nekateri otroci torej to zmožnost imajo in drugi ne. Poleg tega se je postavljalo tudi vprašanje, kaj pravzaprav pomeni zmožnost aktivnega delovanja s perspektive otrok in ne odraslih?

Udeležba na konferenci je bila vsekakor bogato poplačana s številnimi inspirativnimi predavanji in pogovori, s številnimi porajajočimi se vprašanji in odgovori – tako z lastne perspektive matere kot mlade raziskovalke in podiplomske študentke.

